

mgr Agnieszka Kruszyńska

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Analiza błędów popełnianych przez studentów polskich podczas przyswajania hiszpańskich trybów subjuntivo i indicativo

Wybór trybu i opozycja między trybem indicativo (IND) i subjuntivo (SUBJ) są jednymi z najbardziej problematycznych kwestii dla polskich uczniów uczących się języka hiszpańskiego. Choć polski i hiszpański są językami o wielu znaczących różnicach w systemach, opozycja modalna jest jedną z największych przeszkód w nauce. Z punktu widzenia samych nauczycieli, opozycja ta jest jedną z najbardziej złożonych kwestii, zwłaszcza dla nauczycieli niebędących rodzimymi użytkownikami języka, ponieważ czasami mają oni problemy z wyjaśnieniem użycia SUBJ i jego poprawnym zastosowaniem. Co więcej, opozycja między SUBJ i IND jest kwestią, która pojawia się stosunkowo późno, powyżej poziomu A2 (czasami pojawia się na tym poziomie, ale w bardzo ograniczony sposób). Wcześniej SUBJ nie pojawia się w podręcznikach ani materiałach dydaktycznych.

Powodem, dla którego wybrano ten temat badawczy, jest ograniczona liczba naukowych badań kontrastywnych między językiem polskim a hiszpańskim, koncentrujących się na polskich uczniach i zastosowaniu SUBJ. Ponadto, w przyszłości niniejsza praca może posłużyć do opracowania szerszego badania obejmującego inne aspekty i złożoność omawianych języków. Może również stanowić podstawę dla przyszłych badaczy, którzy chcą zagłębić się w teoretyczno-praktyczny aspekt procesu nauczania i uczenia się opozycji modalnej w języku hiszpańskim.

Celem niniejszej pracy badawczej było, po pierwsze, zbadanie obecnego stanu rzeczy, a po drugie, przeprowadzenie szczegółowej analizy błędów popełnianych przez polskich uczniów. W tym sensie niniejsza rozprawa ma zarówno wymiar teoretyczny, jak i praktyczny, ponieważ zawiera wskazówki dla nauczycieli, którzy pracują lub będą pracować z polskimi uczniami języka hiszpańskiego. Z drugiej strony, badanie to łączy podejście kontrastywno-opisowe z analitycznym, tj. opiera się na najbardziej aktualnych badaniach nad trybami wraz z analizą błędów oraz badaniach dydaktyczno-pedagogicznych nad interjęzykiem (IL) i błędami, ich opisem i klasyfikacją.

W celu przeprowadzenia wspomnianej analizy postawiono następujące pytania badawcze wraz z ich hipotezami zerowymi (H_0) i alternatywnymi:

P1. Czy liczba poprawnych odpowiedzi w selekcji modalnej zależy od liczby odbytych godzin hiszpańskiego (poziomu kursu)?

P2. Czy liczba poprawnych odpowiedzi zależy od typu zadania gramatycznego (wybieranie/wpisywanie)?

P3. Czy liczba poprawnych odpowiedzi zależy od typu zdania (rzeczownikowe / przysłówkowe / przymiotnikowe)?

P4. Czy liczba poprawnych odpowiedzi w zdaniach, gdzie możliwy jest podwójny wybór (zarówno SUBJ jak IND) zależy od liczby odbytych godzin języka hiszpańskiego (poziomu kursu)?

Żeby odpowiedzieć na powyższe pytania, pracę podzielono na trzy rozdziały oraz obserwacje końcowe. Rozdział 1, „Akwizycja i nauka języka: podstawowe pojęcia”, ma charakter teoretyczny i odnosi się do najważniejszych pojęć związanych z nauką i akwizycją języka. Rozdział 2, „Tryby w języku hiszpańskim i polskim”, ma charakter kontrastywny i ma na celu podkreślenie podobieństw i różnic między tymi dwoma systemami w zakresie wyboru trybu. W rozdziale 3, „Błędy selekcji modalnej w interjęzyku uczących się języka hiszpańskiego: podejście eksperymentalne”, etapy badań zostały przedstawione bardziej szczegółowo, a analiza wyróżnionych błędów wraz ze zmiennymi została przeprowadzona jakościowo i ilościowo. "Uwagi końcowe", natomiast, podsumowują wyniki i omawiają inne obserwacje. Dodano również dodatkowe wnioski, które pojawiły się podczas badań, ograniczenia i przyszłe kierunki badań związane z tematem.

Omawiane badanie zostało przeprowadzone na platformie *Moodle* w sposób przekrojowy i synchroniczny, tj. wszyscy uczestnicy wykonywali przydzielone ćwiczenia w tym samym czasie, między kwietniem a majem 2021 roku. Podczas opracowywania tego badania wykorzystano dwie różne aktywności (aktywność 1 i aktywność 2), podzielone na cztery krótsze części, które studenci mogli rozwiązywać osobno (ćwiczenia).

Łącznie w badaniu wzięło udział 126 studentów z czterech roczników (C2, C3, C4 i C5). Wyniki statystyczne zostały przeanalizowane przy użyciu pakietu *IBM SPSS Statistics 27*. Za jego pomocą obliczono statystyki opisowe, przeprowadzono testy zgodności z rozkładem

normalnym, wykonano serię analiz korelacji oraz testy Kruskala-Wallisa, Wilcoxona i Friedmana. W tym przypadku za poziom istotności przyjęto $\alpha = 0,05$.

Łącznie przeanalizowano 10174 odpowiedzi studentów. Następnie 2938 błędnych odpowiedzi zostało podzielonych i zaklasyfikowanych do określonych kategorii, z uwzględnieniem odpowiednich trybów. Po szczegółowej analizie odrzucono trzy przypadki H_0 i jeden przypadek H_1 . H_0 odrzucono, a H_1 przyjęto dla P1 i P3, ponieważ liczba godzin jest ważnym i wpływowym czynnikiem (P1), a liczba poprawnych odpowiedzi wzrasta wraz z liczbą godzin nauki i zależy od typu zdania (P3). Jednak H_1 odrzucono dla P2, ponieważ liczba poprawnych odpowiedzi nie zależy od rodzaju aktywności. W przypadku P4, H_0 odrzucono, a H_1 częściowo zaakceptowano, ponieważ liczba poprawnych odpowiedzi zależy od poziomu w skrajnych rocznikach, tj. w C2 i C5.

Jeśli chodzi o ogólne wyniki zmiennych, ustalono, że istnieją znaczące różnice w ogólnym wyniku aktywności 1 i 2 oraz w ich sumie między studentami C2, C3, C4 i C5, tj. studenci C5 uzyskali średnio największą liczbę poprawnych odpowiedzi ($M=60,12$), a studenci C2 najniższą ($M=39,70$). Co więcej, w tym przypadku istniał znaczący, pozytywny i umiarkowanie silny związek między ogólnym wynikiem aktywności 1 i 2, innymi słowy, im wyższy ogólny wynik działania 1, tym wyższy ogólny wynik działania 2 w całej grupie badawczej. Zaobserwowano również, że zgodnie z testem Friedmana, studenci osiągnęli najwyższą liczbę poprawnych odpowiedzi w zdaniach rzeczownikowych ($M=0,82$) i przymiotnikowych ($M=0,95$), ale najniższą liczbę poprawnych odpowiedzi w zdaniach przysłówkowych ($M=0,66$) i zdaniach podwójnego wyboru ($M=0,48$).

Po przeanalizowaniu wszystkich błędów popełnionych przez uczestników ustalono 10 głównych kategorii klasyfikacji błędów:

- 1) Nieprawidłowy tryb: zastosowanie SUBJ zamiast IND.
- 2) Nieprawidłowy tryb: zastosowanie IND zamiast SUBJ.
- 3) Niewłaściwy czas SUBJ.
- 4) Nieprawidłowy czas IND.
- 5) Nieprawidłowy tryb: zastosowanie formy w *-ría* zamiast SUBJ.
- 6) Nieistniejące formy czasownika.
- 7) Nieprawidłowa osoba SUBJ.

8) Nieprawidłowa osoba IND.

9) Nieprawidłowy czasownik.

10) Bezokolicznik zamiast SUBJ/IND.

W przypadku studentów filologii, którzy wzięli udział w badaniu, można było zauważyć, że częściej operują trybem IND niż SUBJ, ponieważ ten pierwszy jest przez nich uważany za tryb domyślny, co może być również zgodne z wzorcem w języku polskim. Ponadto można było zauważyć, że również uzgodnienie czasów jest dość problematyczną kwestią. Należy również wspomnieć, że użycie trybu wraz z jego czasami jest złożoną operacją umysłową dla osób uczących się języka i z pewnością wymaga praktyki i większej liczby dostosowanych zadań.

Zgodnie z wynikami, największym problemem dla uczących się jest zastosowanie odpowiedniego trybu w zdaniach przysłówkowych i zdaniach z możliwą podwójną selekcją, ale trudność odnotowano również w zdaniach związanych z negacją. W tej perspektywie pojawiają się trzy rodzaje trudności. Pierwsza jest związana z konkretnymi typami zdań, w tym przypadku zdaniami przysłówkowymi. Następnie pojawia się trudność związana z podwójną selekcją i negacją. Pierwsze dwie trudności są ze sobą powiązane, ponieważ w niektórych zdaniach przysłówkowych można było również zaobserwować podwójną selekcję, którą uczniowie pomijali. Co więcej, w wielu przypadkach uczący się stosowali regułę zbyt automatycznie, tj. gdy zaobserwowali czasownik typu *buscar/necesitar* (szukać/potrzebać), domyślnie używali SUBJ. Podobną sytuację zaobserwowano w przypadku negacji w zdaniach rzeczownikowych, tzw. trybu przeczącego z negacją i użycia *por muy que vs. por mucho que*. W tej sytuacji uczący się często domyślnie używają SUBJ, co ciekawe, sytuacja ta pojawia się również na bardziej zaawansowanych poziomach, takich jak C5, co prawdopodobnie wynika z ograniczonej praktyki lub może być jednym z utrwalonych błędów. Podobnie, uczniowie na bardziej zaawansowanych poziomach zazwyczaj nie wybierają obu trybów, jeśli są one możliwe. Może to wynikać z ograniczonej ekspozycji i praktyki tychże przypadków podczas praktycznych zajęć językowych, a uczniowie nie są zaznajomieni z niektórymi zastosowaniami w wystarczającym stopniu. Z tego powodu zaleca się zwrócenie większej uwagi na przypadki z podwójnym wyborem i zastosowaniem odpowiednich ćwiczeń.

Odnotowano również błędy związane wynikające z braku uwagi podczas wykonywania zadań. Na przykład w niektórych przypadkach uczniowie nie czytali całego zdania, ale koncentrowali się na szukaniu czasownika lub konkretnej struktury, aby zastosować jeden z trybów bardziej automatycznie, bez zwracania uwagi na znaczenie przekazywanych informacji.

Jest to jedna ze strategii kompensowania wiedzy, np. pragmatycznej lub międzykulturowej. Wśród wykrytych błędów zaobserwowano również te związane z niewłaściwymi lub nieistniejącymi formami czasowników. W tym przypadku można zauważyć, że w niektórych przykładach uczestnicy mylili czasowniki *ser/estar*. Można zatem stwierdzić, że pojawiły się błędy neutralizacji. Jednak zauważono również błędne formy w czasownikach, których koniugacja zazwyczaj wydaje się trudna, np. błędna forma *perdiera* w czasowniku *perder*. Należy również wspomnieć o błędnym użyciu form w czasie pretérito perfecto de subjuntivo, prawdopodobnie dlatego, że jest to mniej ćwiczony czas, co potwierdzają podręczniki, które nie wprowadzają zbyt wielu ćwiczeń w tym obszarze.

Podsumowując, stwierdzono, że większość błędów można sklasyfikować w następujący sposób:

- Brak przyswojenia konkretnych reguł (np. uzgadnianie czasu).
- Uogólnianie paradygmatów.
- Wpływy z języka ojczystego lub innych języków obcych i krzyżowanie się z innymi znanymi strukturami (błędy wewnątrzjęzykowe i międzyjęzykowe).
- Brak znajomości zasad jak w przypadku mniej zaawansowanych poziomów i używania najczęstszego trybu, tj. trybu IND zarówno w języku polskim, jak i hiszpańskim.

Analiza błędów, choć może wydawać się tematem zbadanym, wciąż pozostawia wiele miejsca na dalsze badania, zwłaszcza we współpracy z nauczycielami praktykami i twórcami materiałów dydaktycznych do nauczania i uczenia się języków obcych.

SŁOWA KLUCZOWE: tryby, subjuntivo, indicativo, nauczanie języka obcego, gramatyka, analiza błędów.